

λογίες ἢ σὲ ἐξωφρενικὰ παράδοξα, ἔλεγχος καὶ ψεύδος καὶ παράδοξον καὶ σολοικισμὸς καὶ πέμπτον τὸ ποιῆσαι ἀδόλησγησαι τὸν προσδιαλεγόμενον (τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ πολλάνικος ἀναγκάζεσθαι τ' αὐτὸ λέγειν), Σοφ. ἐλ. 165b 14-17. Ὁ ἀπαντῶν θεωρεῖται νικητής, ἀν κατωρθώσει ὡς τὸ τέλος τῆς συζήτησης νὰ τὰ ἀποφύγει αὐτὰ ἢ, τουλάχιστον, νὰ φανεῖ ὅτι τὰ ἀπέφυγε: ἢ τὸ μὴ ὄν ἀλλὰ φαινόμενον ἕκαστον εἶναι τούτων, ὁ.π., 165b 17-18. Ὁ ἀπαντῶν ἔχει δικαίωμα νὰ διαμαρτυρηθεῖ, ἀν μιὰ ἐρώτηση κρύβει δύο ἐρωτήματα, ἀν εἴ-
 να μεταφορικῇ ἢ ἀν εἶναι ἀμφισβήτησις. Τὸ ἐριστικὸ παίγνιο δι' διεξάγεται μπροστὰ σὲ ἀφροατήριον, ποὺ κρίνει ποῖός ἐστὶν ὁ νικητής. Ἡ μονομαχία πρέπει νὰ περατωθεῖ σὲ ὀρισμένον χρόνον, γιὰτὶ διαφορετικὰ ὁ ἀπαντῶν δὲν θὰ μπορούσε νὰ νικήσει σὲ καμία περίπτωση τὸν ἐρωτῶντα.

Π. ΟΙ ΕΛΑΤΙΚΕΣ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΛΕΓΕΙΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΨΕΥΔΕΣΘΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΤΙΣΘΕΝΗ

Ἡ ἀμφισβήτηση τοῦ ἀντιλέγειν καὶ τοῦ ψεύδεσθαι μᾶς δίνει τὴν ἀφορμὴ νὰ ἐπισημάνουμε ἄλλη μιὰ φορά τὸ φιλοσοφικὸ ρεῦμα ποὺ κυλᾷ ὑπόγειον στὸν Εὐθύδημον. Οἱ ἰσχυρισμοὶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ εἰπωθεῖ κάτι ψευδὲς οὔτε νὰ ὑπάρξει ἀντιλογία προβάλλονται ἀπὸ τὸν Εὐθύδημον (283e 7 κέ.) καὶ τὸν Διονυσόδωρον (285d 7 κέ., 286c 6 κέ.) ἀντίστοιχα, μὲ καθαρὰ ἐριστικὴ πρόθεση, ποὺ δὲν ἀγγίζει τὴ βαθύτερη προβληματικὴ τῆς ἀμφισβήτησης τοῦ ἀντιλέγειν καὶ τοῦ ψεύδεσθαι. Τὴν ἀμφισβήτηση αὐτῇ ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ἀποδίδει στὸν Ἀντισθένη: Διὸ Ἀντισθένης ᾤετο ἐδήθως μηθὲν ἀξίων λέγεσθαι πλὴν τῷ οὐκ εἶναι λόγῳ, ἐν ἑφ' ἐνός· ἐξ ὧν συνέβαινε μὴ εἶναι ἀντιλέγειν, σχεδὸν δὲ μηδὲ ψεύδεσθαι (Μεταφ. 1024b 32-34), μὲλο ποὺ ἐδῶ ὁ Παλάτων διευρύνει τὸν ἱστορικὸ ὀρίζοντα τοῦ φιλοσοφήματος, ἀνάγοντάς το στὸν

Πρωταγόρα ἢ καὶ ἀκόμη πιὸ παλιά (καὶ οἱ εἶτι παλαιότεροι, 286c 3, ποὺ πρέπει νὰ εἶναι ὁ κύκλος τοῦ Παρμενίδη).

* Ἄν δεχτοῦμε τὸ συσχετισμὸ μὲ τὸν Πρωταγόρα, πρέπει νὰ ἐνοήσουμε τὸ οὐκ εἶστιν ἀντιλέγειν, καὶ τὸ οὐκ εἶστι ψεύδεσθαι, ὡς ἀπόρροια τῆς κεντρικῆς σχετικιστικῆς ἀρχῆς τοῦ σοφιστῆ, ἢ ὅποια συγχεφαλαιώνεται στὸ πασίγνωστο χρημάτων πάντων μέτρον ἀνθρώπων: Κάθε παραδοχὴ ἰσχύει μόνον γι' αὐτὸν ποὺ τὴ θεωρεῖ ἀληθινῇ καὶ μόνον κατὰ τὴ στιγμὴν ποὺ τὴ θεωρεῖ ἀληθινῇ, καμία παραδοχὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει ἀξιώσεις καθολικῆς ἐγκυρότητας, σὲ κάθε ἰσχυρισμὸ εἶναι δυνατὸ νὰ ἀντιταχθεῖ ἕνας ἄλλος, διαφορετικὸς ἢ καὶ ἀντίθετος, ποὺ νὰ ἔχει τὶς ἴδιες ἀξιώσεις ἐγκυρότητας.*

Ἐντελῶς ἄλλο νόημα ἔχει ἡ φράση οὐκ εἶστιν ἀντιλέγειν στὸν Ἀντισθένη, ὅπου ἡ ἀμφισβήτηση τοῦ ἀντιλέγειν καί, κατ' ἀκολουθίαν, τοῦ ψεύδεσθαι συμφαίνεται μὲ τὴ διδασκαλία γιὰ τὴν ὀνομάτων ἐπίσκεψιν, ποὺ συγχεφαλαιώνεται στὴ γνωστῇ φράσῃ: ἀρχὴ παιδεύσεως ἢ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις. Τὴ συστηματικὴ συνάφεια αὐτῶν τῶν ἐκ πρώτης ὄψεως ἀντιφατικῶν διδασκαλιῶν τοῦ Ἀντισθένη τὴν ἔχει δεῖξει ὁ K. v. Fritz, Zur antisthenischen Erkenntnistheorie und Logik, *Hermes* 62 (1927), σελ. 453 κέ.

Κατὰ τὸν Ἀντισθένη πραγματικὸ εἶναι μόνον ὅ,τι προσ-

* Σὲ μιὰ ἐργασία τους στὸ *Museum Helveticum* 23 (1966), ποὺ ἀναδημοσιεύεται ἀναθεωρημένη καὶ στὸν C. J. Classen (ἐκδ.), *Sophistik*, Darmstadt 1976, σελ. 452-62, οἱ G. Binder καὶ L. Liesenborghs συζητοῦν ἕνα πατρικὸ κείμενο —κατὰ πάσα πιθανότητα τοῦ ἀλεξανδρινοῦ λόγιου καὶ θεολόγου τοῦ 4ου μ.Χ. αἰῶνα Διδύμου τοῦ Τυφλοῦ— στὸ ὅποιο ἡ φράση οὐκ εἶστιν ἀντιλέγειν ἀποδίδεται στὸν Πρόδρομο. Μὲ βᾶση τὴν ἐριμηνευτικὴ ἐργασία τοῦ K. v. Fritz οἱ συγγραφεῖς τοῦ ἀρθροῦ ἐπιχειροῦν νὰ ἐντάξουν τὴ διδασκαλία αὐτῇ στὴ συνολικὴ εἰκόνα μας γιὰ τὸν Πρόδρομο καὶ καταλήγουν σὲ μιὰ ἐπιφωλακτικὴ καταρχὴν ἀποδοχὴ τῆς ταύτισης τοῦ Διδύμου τοῦ Τυφλοῦ. G. Binder —L. Liesenborghs, Eine Zuweisung der Sentenz οὐκ εἶστιν ἀντιλέγειν an Prodikos von Keos (ὁ.π., σελ. 37-43). Πρβ. καὶ G. B. Kerferd, The Sophistic Movement, σελ. 89.

λαμβάνεται με τις αισθήσεις: *ἴππον μὲν ὄρω, ἱππότητα δὲ οὐ* (Σιμπλίκιος, Σχόλιο στις *Κατηγ.* 208, 30 κέ.)· καθεὶ τὸ πραγματικὸ ἔχει τὸ ἰδιαιτέρο ὄνομά του (*οὐκείος λόγος*), καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶναι τὸ μόνον κατηγορηματικὸ πού ποῦμε νὰ ἀποδώσουμε στὸ πρᾶγμα. Ἄν τὸ πραγματικὸ πού ἀντιλαμβάνομαστε εἶναι σύνθετο, μπορούμε ἀπλῶς νὰ ἀπαριθμήσουμε τὰ συστατικὰ μέρη του παραθετώντας τὰ ὀνόματά τους (*ἐν ἑφ' ἐνός*). Ὡς ὀνόματα ὁ Ἀντισθένης χαρακτηρίζει μόνο λέξεις πού σημαίνουν κάτι πραγματικὸ· λέξεις πού βάσει μᾶς ἄμεσα δεδομένης καὶ πάγια ἐδραιωμένης σχέσης ἀδράχουν ἓνα ὄν, ἔτσι πού ἓνα ὄνομα *ψευδὲς* νὰ εἶναι κάτι ἀνυπόστατο, κάτι ἀδιανόητο. Λέξεις στίς ὁποῖες δὲν ἀντιστοιχεῖ ἄμεσα καὶ πάγια κάτι πραγματικὸ, εἶναι ἤχοι χωρὶς ὄντολογικὴ ἀντίκρισμα, σκέτοι *φθόγγοι*. Ἡ γνώση τῶν πραγμάτων εἶναι δυνατὴ διαμέσου τῆς γνώσης τῶν ὀνομάτων: Γνωρίζοντας τὰ ὀνόματα γνωρίζουμε τὰ πρᾶγματα, δυνάμει τῆς σχέσης ὀνόματος-ὄντος. Ὅ,τι ἰσχύει γιὰ τὰ ὀνόματα, ἰσχύει καὶ γιὰ τὴ διαλογικὴ τους, δηλαδή τὶς προτάσεις ὅπως στὸ ὄνομα, ἀντιστοιχεῖ καὶ στὴν πρόταση κάτι πραγματικὸ. Συνεπῶς, ἡ διὰ ζευξὴ ἀληθοῦς - ψευδοῦς εἶναι ἔπιση καὶ πρέπει, κατὰ τὴ διδασκαλία αὐτῆ, νὰ ἀντικατασταθεῖ μὲ τὸ: *ἀληθὲς - ἀπολύτως τίποτε (μὴ ὄν)*. Μὲ αὐτὸ ἀποκλείεται ἡ δυνατότητα τῆς πλάνης, τοῦ *ψεύδεσθαι* ἐν γένει, ἀλλὰ καὶ τοῦ *ἀπιλέγειν*. Γιατὶ ὅταν μιλάμε, εἶναι δυνατὸ νὰ συμβαίνουν δύο πρᾶγματα: εἴτε (α) νὰ χρησιμοποιοῦμε ὀνόματα, ὅποτε ὁ λόγος μας εἶναι ἀληθής, ἀφοῦ συλλαμβάνει τὸ ἀντικείμενὸ του δυνάμει τῆς σχέσης ὀνόματος-ὄντος, εἴτε (β) νὰ προσφέρουμε φθόγγου, ὅποτε δὲν λέμε τίποτε, ἀφοῦ οἱ φθόγγοι δὲν ἔχουν ὄντολογικὸ σύστοιχο. Δὲν ἀπομένει, ἐπομένως, παρὰ ἓνας λόγος ἀληθής, μιὰ γνῶσις πού ἀναγκαστικὰ ἀπαρτίζει τὸ ἀντικείμενὸ τῆς — ἢ πού δὲν λαμβάνει κἀν χώρα. Βλέπουμε, λοιπόν, ὅτι ἡ ἀμφισβήτησις τοῦ *ψεύδεσθαι* καὶ τοῦ *ἀπιλέγειν* δὲν εἶναι ἀπόρροια ἐνὸς ριζικοῦ σκεπτικισμοῦ ἀλλὰ ἐκφραση μιᾶς ἀπόλυτης κατάφασχης τῆς γνώσης, προσπάθεια

νὰ κατοχυρωθεῖ θεωρητικὰ ἡ γνώσις ὡς ἀπολύτως ἀναγκασία νοηματικὴ καὶ λεκτικὴ σύλληψις τοῦ ἀληθοῦς.

Οἱ ρίζες τῆς διδασκαλίας αὐτῆς ἀνάγονται στὴν ἑλεατικὴ φιλοσοφία.* Γιὰ τὸν Παρμενίδη ἡ πραγματικότητά του εἶναι ἀποτελεῖ λογικὸ αἴτημα μὲ ἀπολύτως δεσμευτικὴ προφάνεια (*ἔστι γὰρ εἶναι*, DK 28 B 6), τὸ *μὴ εἶναι*, τὸ *μὴ ὄν* δὲν ἔχει ὑπόστασις (*οὐκ ἔστι μὴ εἶναι*, ὁ.π., B 2). Μόνον τὸ ὄν ὑπάρχει, τὸ *μὴ ὄν* δὲν ὑπάρχει ὅτε μπορούμε νὰ τὸ νοήσουμε ἢ νὰ τὸ ἐκφράσομε (*οὔτε ἂν γνοίης τό γε μὴ εἶναι... οὔτε φράσαις*, ὁ.π.· *χρητὸ λέγειν τε νοεῖν τ' ὄν ἐμμεναι*, B 6). Τὸ ὄν εἶναι ἀγέννητο, ἀνώλεθρο, ἀδιαφοροποίητα ταυτῶν μετὰ τὸν ἑαυτό του, καθολικὰ ὁμοιογενὲς καὶ ἀπολύτως ἀμετάβλητο (*πῶν ἔστιν ὁμοῦ πᾶν, ἐν, συνεχές*, B 8). Τὸ εἶναι ταυτίζεται μὲ τὴ σωματικότητά, τὴν πλήρωσι τοῦ χώρου, τὸ *πλέον*. Καθὼς τὸ *μὴ εἶναι* δὲν ἔχει ὑπόστασις, δὲν ὑπάρχει καὶ κενὸς χώρος, ὅτε πολλότητα (ἀφοῦ κενὸν κενὸ δὲν μπορεῖ μὲ τὴν παρεμβολὴ του νὰ διαφοροποιήσῃ τὸ *πλέον* σὲ μέρος), ὅτε κίνησις (ἀφοῦ ἡ κίνησις συνίσταται στὴ μετατόπισις πού ὑφίσταται τὸ *πλέον* στὸν κενὸ *χώρο*): ἢ *πάμπαν πελέναι χρεῶν ἔστι ἢ οὐχί*, B 8. Κι αὐτὸ τὸ εἶναι καὶ ἐναιῶ εἶναι εἶναι συνάμα νόημα (τὸ γὰρ *πλέον ἔστι νόημα*, B 16).

Ἡ καθωυτὸ στόχος τῆς πολεμικῆς τοῦ Πλάτωνα στὰ σημεία αὐτὰ τοῦ διαλόγου (283e 7 κέ., 285d 7 κέ.) πρέπει νὰ εἶναι ὁ Ἀντισθένης.** Μὲ τὴ διευρύνσις τοῦ ἱστορικοῦ ὄροντα τῆς ἀμφισβήτησις τοῦ ἀντιλέγειν καὶ τοῦ ψεύδεσθαι ὡς τὸν Πρωταγόρα «καὶ ἀκόμη πιδ παλαιά» (286c 3), ὁ Πλάτων ἐπιδιώκει, ἴσως, νὰ δείξῃ ὅτι οἱ σχετικὲς διδασκαλίαι τοῦ Ἀντισθένη — πού ἀσφαλῶς θὰ λογίζονταν σημαντικὲς τὴν ἐποχὴ πού ἔγραφε τὸν *Ἐυθύδημο* — εἶναι ἀπλῶς ἀνα-

* Βλ. Θ. Βέικος, *Οἱ προσωκρατικοί*, σελ. 100 κέ.

** Γιὰ τὸν Ἀντισθένη καὶ τὶς σγῆσεις του μὲ τὸν Πλάτωνα βλ. K. R. Popper, *Ἡ ἀνοιχτὴ κοινωνία καὶ οἱ ἐχθροὶ τῆς (μετάφρασις Εἰρ. Παπαδάκη)*, τόμ. I, ἰδίως σελ. 452 κέ.

μασήματα παλαιότερων διανοημάτων. Ἡ εὐκολία, πάντως, μὲ τὴν ὁποία ὁ Πλάτων συνδέει τέτοια διανοήματα μὲ ὑποκείμενα ὅπως ὁ Εὐθύδημος καὶ ὁ Διονυσόδωρος ἀσφαλῶς ξενίζει: Ὁ Th. Gomperz, Griechische Denker, τόμ. 2, σελ. 424, δὲν διστάζει νὰ τῆ χαρακτηρήσει «ιδιάζουσα κακεντρέχεια» (erlesene Malice).

III. Η ΥΠΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ

Ἐδῶ γὰρ πρώτη φορά (290c κέ.) διατυπώνεται τὸ πλατωνικὸ ἀξίωμα τῆς ὑπαγωγῆς τῶν μαθηματικῶν στὴ διαλεκτική: Τὴν ἀξιολόγησιν τῶν πορισμάτων τους οἱ μαθηματικοὶ πρέπει νὰ τὴν ἀναθέτουν στοὺς διαλεκτικούς. Ἡ ὑπεροχὴ τῆς διαλεκτικῆς ἀπέναντι στὰ μαθηματικὰ ἀναλύεται διεξοδικότερα στὴν Πολιτεία 510c κέ., ὅπου ὑποστηρίζεται ὅτι μόνη τῆς ἡ μαθηματικὴ ἐπιστήμη δὲν ἔπαρκει γὰρ τὴν ὄντολογικὴ θεμελίωσιν τῶν ἀντικειμένων της καὶ τῆ στήριξιν τῶν μεθοδολογικῶν ἀρχῶν της. Αὐτὸ πού κυρίως ἐπισημαίνει ὁ Πλάτων εἶναι ἡ ἀδυναμία τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης νὰ ἀπαντήσῃε στὸ ἐρώτημα γὰρ τὴν ὄντολογικὴ ἀξία ἀντικειμένων ὅπως τὸ ἄρτιο καὶ τὸ περιττό, ὁ κύκλος, τὸ τρίγωνο, ἡ διάμετρος, ἡ ὑποτείνουσα κλπ. Γιατὶ τὰ μαθηματικὰ καί, εἰδικότερα, ἡ γεωμετρία ἔδωσαν στὸν Πλάτωνα τὴν ἀφορμὴ νὰ προβληματιστεῖ γὰρ τὸ πραγματικὸ ἀντικείμενον τῶν ἔργων θεωρητικῶν προτάσεων τῆς γεωμετρίας, λ.χ. τοῦ πυθαγόρειου θεωρήματος. Ποιά ἡ ὄντολογικὴ ἀξία, θὰ ἀναρωτηθῆκε ὁ Πλάτων, τοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου, τῆς ὑποτείνουσας, τῶν καθέτων; Ἀσφαλῶς τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ δὲν εἶναι ἐμπειρικά: Στὴν ἐμπειρικὴ πραγματικότητά δὲν ὑπάρχουν τρίγωνα, δὲν ὑπάρχουν κἂν γραμμές, ἀφοῦ οἱ γραμμές πού χαράσσουμε στὴν ἄμμο ἔχουν δύο διαστάσεις, ἐνῶ οἱ γραμμές τῆς γεωμετρίας λογίζονται μονοδιάστατες. Οὔτε πάλι θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἰσχυριστεῖ κανεὶς ὅτι τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ

εἶναι ἀνυπόστατα, πλάσματα τῆς φαντασίας μας, γιατί δὲν συνέβαινε κατὰ τέτοιο, ἢ ἀλήθεια τῶν ἀδιαμφισβήτητα ἔργων γεωμετρικῶν προτάσεων θὰ ἔμεινε μετέωρη. Ποιά εἶναι, λοιπόν, ἡ ὄντολογικὴ ἀξία αὐτῶν τῶν ἀντικειμένων; Περὶ τίνος προκειταί στή γεωμετρία; Ἡ ἀπάντησιν τοῦ Πλάτωνα στὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶναι ὅτι τὰ ἀντικείμενα στὰ ὁποῖα ἀναφέρονται οἱ θεωρητικὲς προτάσεις τῆς γεωμετρίας εἶναι ἰδέατὰ ἀντικείμενα πού τὰ συλλαμβάνουμε μὲ τὴ νόησιν. Ἔτσι, γὰρ πρώτη φορά στὴν ἱστορίαν τῶν ἰδεῶν ἐπισημαίνεται καὶ προσδιορίζεται ἐπακριβῶς ἡ ἰδέα τῶν γεωμετρικῶν ἀντικειμένων. Αὐτὸ ἐπέτρεψε στὸν Πλάτωνα νὰ συσχετίσῃε τὰ ἐμπειρικὰ γεωμετρικὰ σχήματα μὲ τὰ ἰδέατὰ, καὶ νὰ θεωρήσῃε τὰ πρῶτα ἀτελεῖς πραγματώσεις τῶν δευτέρων. Στὴ συνέχεια τοῦ παραπάνω χωρίου τῆς Πολιτείας διαβάζουμε: «τοῖς ὀρωμένους εἶδει προσχωῶνται καὶ τοὺς λόγους περὶ αὐτῶν ποιῶνται οὐ περὶ τούτων διανοούμενοι ἀλλ' ἐκείνων πέρι, οἷς ταῦτα εἶοικε, τοῦ τετραγώνου αὐτοῦ... καὶ τῆς διαμέτρου αὐτῆς ἀλλ' οὐ ταύτης, ἣν γράφουσιν, καὶ τᾶλλα οὕτως», (βοηθοῦνται ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ὀρωμένων εἰδῶν καὶ κἂν τοὺς συλλογισμούς τους ἐπάνω σ' αὐτά, ἐνῶ ἡ διάνοιά τους δὲν ἀναφέρεται σ' αὐτὰ ἀλλὰ σ' ἐκεῖνα ὧτων αὐτὰ εἶναι εἰκόνας, γιατί ἡ ἀποδεικτικὴ τους διαδικασία ἔχει ὡς ἀντικείμενό της τὸ τετράγωνο καθαυτὸ καὶ τὴν καθαυτὸ διάμετρο καὶ ὄχι αὐτὴν πού σχεδιάζουν, καὶ αὐτὸ ἔχει γενικὴ ἐφαρμογὴ, Πολιτεία 510d 5 κέ. [σὲ μετάφρασιν τοῦ Κ. Δ. Γεωργίου-Λη]). «Οὐσιαστικὰ μέρη τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν πῆρασαν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐλληνικῆς γεωμετρίας», σημειώνει χαρακτηριστικὰ ὁ J. Mittelstrass, Klassiker der Philosophie, τόμ. I, σελ. 47, πού παρατηρεῖ ὅτι ἀσφαλῶς δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονός ὅτι μιὰ τόσο σημαντικὴ ὄψη τῆς πλατωνικῆς διαλεκτικῆς, ὅπως ἡ θεωρία τῆς ἀνάμνησιν, ξεδιπλώνεται στὸν Μένωνα μὲ τὴ βοήθεια ἐνὸς γεωμετρικοῦ παραδείγματος (82b-86b), καὶ ὅτι δεσπόζουσα θέσθι στὸν Φαίδωνα ἔχει ἕνα

ἄλλο παράδειγμα ἀπὸ τῆ μαθηματικῆ σφαίρα, ἡ ἰδέα τοῦ ἴσου (74a-c). Ἔτσι, λοιπὸν, θεμελιώνεται ἡ ὑπεροχὴ τῆς διαλεκτικῆς ἀπέναντι στὰ μαθηματικά, καὶ ὑπὸ ἓνα τέτοιο πρῶσμα πρέπει νὰ δοῦμε ἀντὶ τῆ μαθηματικῆ σφῆρα τοῦ *Εὐδόδημου* 290b-d. Βλ. καὶ A. Wedberg, Plato's Philosophy of Mathematics, Appendix B, σελ. 92-94, ὅπου παρατηρεῖται ὅτι ἡ σύντομη μαθηματικὴ παρέμβαση στὸν *Εὐδόδημο* προαναγγέλλει μιὰ σειρά πλατωνικὰ διανοήματα ποὺ θὰ ἀναπτυθοῦν στὴν *Πολιτεία*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Apelt, O., Platon. Euthydemus. Hamburg 1955.
 Arnim, H. von, Platos Jugenddialoge und die Entstehungszeit des Phaidros. Leipzig/Berlin 1914.
 Βέκος, Θ., *Οι προσωκρατικοί*. Αθήνα 1985.
 Benkenhoff, K.-A., Untersuchungen zu den platonischen Gleichnissen, Vergleichen und Metaphern aus dem Bereich der Gymnastik und Agonistik. Tübingen 1966 (Δοκτ. διατριβή).
 Bicknell, P. J., Alkibiades and Kleinias; a Study in Athenian Genealogy. *Museum Philologum Londiniense* 1 (1975), 51-64.
 Binder, G.-Liesenborghs, L., Eine Zuweisung der Sentenz *ὄνα ἔστιν ἀντιλέγειν* an Prodikos von Keos. *Museum Helveticum* 23 (1966), 37-43.
 Bochenski, J. M., *Formale Logik*. Freiburg 1962.
 Bonitz, H., *Platonische Studien*. Berlin 1886.
 Caizzi, F. D., *Antisthenes Fragmenta*. Milano 1966.
 Grombie, I. M., *An Examination of Plato's Doctrines, I-II*. London 1963.
 Delorme, J., *Gymnasion, étude sur les monuments consacrés a l'éducation en Grèce*. Paris 1960.
 Dodds, E. R., *Plato. Gorgias*. Oxford 1959.
 Dodds, E. R., *The Greeks and the Irrational*. Berkeley / Los Angeles 1964. (Καὶ σὲ ἑλληνικὴ μετάφραση ἀπὸ τὸν Γ. Γιατρομανωλάκη).
 Döring, K., *Die Megariker*. Amsterdam 1972.
 Düring, I., *Aristoteles*. Heidelberg 1966.
 Edwards, J. B., *The Euthydemus*. *Class. Weekly* 11 (1918), 210-213 καὶ 217-221.
 Ehrenberg, V., *The Foundation of Thurii*. *American Journal of Philology* 69 (1948), 149-170.
 Ζερβός, Π., *Τὰ μαθηματικά παρὰ Πλάτωνι*. *Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 24 (1949), 153-164.